

Szakmai feljegyzés, emlékeztető

Rendezvény címe: Bűnmegelőzés, áldozattá válás elkerülése iskolásoknak

Időpont: 2025.04.15. 14:00 óra

Helyszín: Recski Jámbor Vilmos Általános Iskola (3245 Recsk, Kossuth Lajos út 142.)

Szervező: Recsk Nagyközség Önkormányzata

Projekt száma és címe: TOP_PLUSZ-3.1.3-23-HE1-2024-00005 azonosítószámú, "Helyi humán fejlesztések Recskén"

Előadó: Balogh László

A 60 perces előadáson 10 fiú, illetve 16 lány általános iskolai tanuló vett részt, akik állandó lakcíme Recsk nagyközség. Mátraderecske községből (állandó lakcímük ezen település) 9 tanuló vett részt az előadáson, ők szintén a parádi általános iskolai tanulói.

Az előadás célja

Az előadás elsődleges célja az volt, hogy felhívja a fiatalok figyelmét azokra a veszélyhelyzetekre, amelyek az iskolákban, a közterületeken, valamint a családon belül érhetik őket. A program további célja volt, hogy a diákok képesek legyenek felismerni azokat az élethelyzeteket, amelyek alkalmával könnyen válhatnak bűnelkövetővé, szabálysértővé vagy áldozattá és ennek elkerülése érdekében tudjanak megfelelően cselekedni. Fontos, hogy a diákok képesek legyenek olyan magatartási szabályok betartására és önvédelmi mechanizmusok végrehajtására, amelyekkel elkerülhetik a nem kívánatos események, helyzetek bekövetkezését.

Témák és tartalmi elemek

Áldozattá válás pszichológiai háttere

Kortárs közösségekben természetesen előfordul, hogy egy-egy konfliktushelyzetben időnként alulmarad egy gyermek. Azonban akadnak olyanok, akik az átlagosnál gyakrabban kerülnek ilyen vesztes helyzetbe. Az áldozati szereppel foglalkozni kell, mert rögzülhet a gyermekben, és negatív hatást gyakorolhat a későbbi életszakaszokra is. Ezt a mintát viszi tovább az iskolába, a munkahelyére, a párkapcsolatába és az egész életére.

A program elején az előadó bevezette a résztvevőket az áldozattá válás pszichológiai és társadalmi hátterébe:

- *Kik a veszélyeztetettebbek?*
- *Miért kerülnek egyes gyermekek áldozati szerepbe?*
- *Mi az oka annak, hogy ők gyakrabban szenvedik el társaik agresszív megnyilvánulásait (pl.: csúfolódások, piszkálódás, kiközösítés, lökdösődés, játékok elvétele stb.)?*
- *Hogyan segíthetünk nekik?*

Kik a veszélyeztetettek?

Általában az átlagostól eltérő sajátosságok felkeltik a kortársak figyelmét. Akik valamilyen külső testi jegy (pl.: szemüveges, túlsúlyos) vagy tulajdonság alapján kitűnnek a csoportból, azokra felfigyelnek a többiek, és gyakrabban választják ki célpontként. Viselkedészavarokkal, mentális és pszichés problémákkal küzdő gyermekek is könnyebben kerülhetnek áldozati szerepbe, mert magatartásuk sokszor zavaró, érthetetlen és nehezen tolerálható társaik számára.

Személyiségjegyek

Az áldozattá válás okait feltáró vizsgálatok szerint bizonyos tényezők gyakrabban megfigyelhetők, ilyen például az alacsony önértékelés, a gyengébb társas készségek, az ügyetlenebb mozgás, valamint a barátok hiánya és a csoporton belüli népszerűtlenség. Ezek olyan jelek, amelyekre a gyermek környezetében lévő felnőtteknek (szülők, nagyszülők, óvodapedagógus, pedagógus) mindenképpen érdemes odafigyelniük.

Az áldozatok általában szorongóbbak, elővigyázatosabbak és érzékenyebbek, mint a többiek. Az alacsony önértékelés, a szorongás vagy a magány sérülékennyé és kiszolgáltatottá teszi őket. Jellemző rájuk a túlzott megfelelni akarás és hajlamosak önmagukat vádolni a helyzetük miatt. Vágynak arra, hogy elfogadják őket, de gyenge szociális készségeik következményeként nem tudják, hogyan közeledjenek a többiekhez, vagy éppen a kortársak kapcsolódására, kezdeményezésére reagálnak kissé ügyetlenebbül. Gyakran kommunikációs zavarokkal küzdenek. A magabiztos fellépés hiánya miatt nem tudják megvédeni magukat. Népszerűtlenségük és alacsony társas státuszuk miatt többiek általában nem állnak melléjük, nem védik meg őket, így a jellemzőik (szorongás, alacsony önértékelés, gyengébb társas készségek stb.) egymást erősítve tovább rontják a helyzetüket.

Ezen a ponton fontos megemlíteni azt is, hogy vannak gyermekek, akik bár eltérő jegyekkel rendelkeznek (pl.: más kultúrából érkezők, eltérő bőrszínűek vagy gyengébbek egy-egy területen stb.), mégsem kerülnek áldozati szerepbe, sőt kifejezetten népszerűek a csoportban. Ennek oka az, hogy társas kompetenciáik nagyon jó színvonalúak, aminek segítségével ellensúlyozni tudják a többiektől eltérő tulajdonságaikat, „másságukat”, és barátokat szereznek maguknak.

Az áldozati identitás

Ezek a gyermekkori sérelmek felnőttkori életvezetésünkre is hatással lehetnek (pl.: bántottak, kiközösítettek, megaláztak, kétségbe vonták a képességeinket stb.). Sokszor nem is vagyunk tudatában annak, hogy ezek erőteljes befolyást gyakorolnak a lelkiállapotunkra, döntéseinkre, szemléletmódunkra. Gondolataink tudatos megfigyelésével tudjuk tetten érni ezeket az áldozati sémákat, például: Nekem semmi sem sikerül; Szinte semmi sincs, amit ne tudnék elviselni, ha szeretek valakit; Sosincs szerencsém; Nekem ez nem jár stb.

Életesemények, változások a családban

A gyermekek lelkiállapotát erőteljesen befolyásolják azok az életesemények, amelyek jelentős változást okoznak a már megszokott közegében, kapcsolatrendszerében. A válás, az újraraházasodás, a halál, a gyász, a költözés, kistestvér születése, tartós betegség a családban stb., olyan krízishelyzetek, amelyek alapvetően megingatják a gyermek biztonságérzetét. Különösen akkor, ha nem társul mellé szeretetteljes családi légkör, támogatás, és nem kap a gyermek a korának megfelelő információkat a szüleitől. Ezek az élethelyzetek a viselkedését – átmenetileg vagy tartósabban – megváltoztathatják. Komoly stresszforrást jelentenek számára, amit kezelnie kell, ez pedig erőteljesen igénybe veszi az alkalmazkodási kapacitását, szorongások és félelmek jelenhetnek meg a viselkedésében.

A gyermekek nem egyformán reagálnak ezekre a megterhelő helyzetekre. Van, akinél hangulati ingadozás alakul ki, esetleg kedvtelenebb és visszahúzódóbb lesz. Mindezek védtelenebbé teszik őt a csoportban, ami támadási felületet ad az áldozattá váláshoz. Másoknál viselkedésproblémák, dühkitörések jelentkeznek, feszültebbek, ingerlékenyebbek lesznek. A gyermek többször kerülhet áldozatszerepbe, de agresszívvá is válhat, sőt ez a két szerep váltakozva is megjelenhet.

Túlvédő szülői magatartás

Ha szülő nem vagy csak nagyon nehezen engedi a gyermekét önállósodni, és minden probléma, akadály leküzdésében helyette cselekszik, akkor *a gyermek társas kompetenciái, megküzdési stratégiái nem tudnak fejlődni*. A szülő távollétében ezeknek a készségihiányoknak a következtében társas közegben, kortárscsoportban számos kudarchelyzetet élhet át. Ha a gyermek nem rendelkezik korának megfelelő eszköztárral az agresszív szituációk vagy kihívást jelentő helyzetek kezeléséhez, az szintén hajlamosító tényező lehet az áldozati szerep betöltésére.

Mit tehetünk?

Azokra a gyermekekre, akik valamilyen oknál fogva rendszeresen áldozattá válnak, illetve nem képesek magukat megvédeni, különösen oda kell figyelni, mert ennek hátterében súlyosabb okok is meghúzódhatnak (pl. pszichés vagy mentális problémák, traumatikus események). Azonban bármi is a kiváltó ok, az ilyen gyermekeknek segítségre van szükségük. Ha az áldozatszerep állandósul és rögzül, az pszichoszomatikus tünetek kialakulásához vezethet és problémát okozhat a személyiségfejlődésben, a későbbi társas kapcsolatokban vagy az iskolai sikerekben egyaránt. Egy ilyen helyzetben szükség van a szülők és a pedagógus vagy egyéb szakemberek együttműködésére.

A legfontosabb cél, hogy a gyermek csoporton belüli helyzete változni tudjon. A kiközösített gyermeknek sokat segíthet, ha valamilyen pozitív szerepben jelenhet meg a csoport előtt, ami a népszerűségét és az önbecsülését is növelheti. Fontos a társas készségek erősítése, fejlesztése (pl.: az érzelmek felismerése és kifejezése, a másik helyzetébe való beleélés, különböző viselkedési alternatíva megismerése, konfliktushelyzetek kezelése, önérvényesítés). Érdemes olyan iskolán kívüli szabadidős programokra elvinni, ahol sikerélményeket szerezhet, és lehetősége nyílik más szerepbe kerülni, töltekezni. Ezeket a pozitív tapasztalatokat aztán magával tudja vinni a konfliktushelyzetekbe. Legvégső esetben szükség lehet iskolaváltásra. Sokszor azonban egészen kevés támogatás is elegendő ahhoz, hogy a nehéz élethelyzetekben lévő vagy krónikus betegséggel élő, esetleg gyengébb társas készségekkel rendelkező gyermekek is hatékonyan és kreatívan tudjanak megküzdani a problémáikkal.

Természetesen az agresszív gyermekekkel is foglalkozni kell, mert nekik is támogatásra van szükségük. Ennek egyik módja lehet az érzelmi intelligencia fejlesztése és az érzékenyítés, ami a „másság”, az átlagostól való eltérés (pl.: tehetség, bőrszín, fogyatékoság, kisebbségi kultúra, eltérő hagyományok, hátrányos helyzet stb.) elfogadásának a hangsúlyozását jelenti. Meg kell tanítani a gyermekeknek, hogy sokan vagyunk sokfélék. A világ színes és pont attól szép, hogy mindenkiben van valami, ami egyedi, és mindenki értékes, amit meg kell látni. Ennek a látásmódnak a gyökerei a szülők példamutatása alapján, a családban alapozódnak meg, de megszilárdulásában az iskolának is rendkívüli jelentősége van.

Az előadó hangsúlyozta, hogy segítséget kérni nem gyengeség, hanem tudatosságra és bátorságra vall.

Összegzés

A rendezvény hozzájárult ahhoz, hogy a bevont fiataloknál kiemelten fontossá váljon az áldozattá válás elkerülése, illetve a bűncselekményt elszenvedő áldozat szakszerű, egyénre szabott segítségének módja. Az intézményi segítség mellett kiemelten fontos a pszichológiai támogatás, ezért a civil és nem civil szervezetek ilyen jellegű fejlesztése, a szakszerű „lelki ellátás” rendkívül fontos. A megelőzésben összesítve 3 tényező a legfontosabb: a tájékozódás, a türelem és a társas támasz.